

особистості стануть запорукою стійкості України, її успішного поступу в майбутнє та її гідного місця в сім'ї європейських народів, адже міцна національна ідентичність є найнадійнішим фундаментом для побудови демократичного, вільного та процвітаючого суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / науковий керівник Піроженко Т.О. Київ : Міністерство освіти і науки України, 2021. 37 с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0033729-21#Text> (дата звернення: 30.03.2026).
2. Бех І.Д. Особистість у саяві духовності: монографія. Київ – Чернівці : «Букрек», 2021. 244 с.
3. Гавриш Н.В., Косенчук О.Г., Піроженко Т.О. «Моя країна – Україна». Парціальна програма з патріотичного виховання для дітей старшого дошкільного віку: навч.-метод. посіб. Харків : Ранок, 2022. 96 с.
4. Піроженко Т.О. Ціннісні орієнтації дитини в сучасному соціумі : монографія. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2016. 280 с.
5. Про Стратегію національно-патріотичного виховання : Указ Президента України від 18.05.2019 № 286/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text> (дата звернення: 30.03.2026).
6. Рейпольська О.Д. Громадянське виховання дітей дошкільного віку в умовах воєнного стану. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. 2023. Вип. 2. С. 112–120.

Неждана ДУДА
(Дрогобич)

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Становлення культури мовлення в дітей старшого дошкільного віку постає засадничим вектором професійної діяльності педагога, що визначає цілісність інтелектуального та соціального генезису особистості. Розвиток мовленнєвої культури забезпечує фундамент

для конструктивного діалогу, утвердження етичних норм спілкування та гармонійного входження індивіда в соціокультурне середовище через органічне засвоєння рідної мови.

Український науковий дискурс збагачує зазначену проблематику глибоким розумінням етнокультурного й аксіологічного компонентів. В. Борова визначає культуру мовлення як інтегративне утворення, що охоплює правильність, чистоту та доречність використання лінгвістичних засобів у різних комунікативних ситуаціях [1, с. 4]. Н. Гавриш розширює цей концепт, акцентуючи на художньо-мовленнєвій діяльності як ефективному засобі розвитку креативного потенціалу старших дошкільників [2, с. 36]. Т. Котик зосереджує увагу на методичних аспектах виховання ціннісного ставлення до рідного слова, що постає засадничим чинником збереження національної ідентичності під час війни. Наведені погляди науковців формують цілісне теоретичне підґрунтя для розуміння механізмів засвоєння мовних норм, вказуючи на необхідність поєднання класичних здобутків із новими науковими пошуками з метою створення гармонійного освітнього середовища.

Процес формування культури мовлення у дітей старшого дошкільного віку розглядається як багатогранне явище, що охоплює засвоєння мовних норм, розвиток комунікативних здібностей та виховання ціннісного ставлення до рідного слова. Теоретичне осмислення цієї проблеми вимагає глибокого аналізу структури мовленнєвої діяльності, де культура виступає якісним показником сформованості особистості. Мовленнєва культура є складним інтегративним утворенням, яке поєднує в собі правильність, чистоту, виразність та доречність використання мовних засобів залежно від контексту спілкування. У старшому дошкільному віці дитина переходить від ситуативного мовлення до контекстного, що вимагає вищого рівня усвідомлення структурних елементів мови.

Концептуальні засади екологізації освітнього простору передбачають створення такого середовища, яке сприяло б природному засвоєнню лінгвістичних еталонів. Соціальна взаємодія в межах закладу дошкільної освіти є первинним чинником, який визначає інтенсивність когнітивного розвитку через вербалізацію мисленнєвих операцій [3, с. 47]. Це твердження корелює з висновками Н. Гавриш щодо важливості художньо-мовленнєвої діяльності, де робота з літературним текстом стає інструментом емоційного й інтелектуального збагачення дитини [2]. Використання фольклору,

казок та творів класичної літератури допомагає вихованцям відчувати естетику мови, що є невід'ємним компонентом культури спілкування.

Особливого значення формування мовленнєвої культури набуває під час війни, коли мова стає засобом психологічного захисту та самоідентифікації. У цих складних умовах педагогічна підтримка має бути спрямована на виховання мовної стійкості, де правильне володіння державною мовою виступає маркером національної належності. Мовлення в умовах війни виконує функцію стабілізації внутрішнього стану дитини, дозволяючи їй висловлювати тривоги та знаходити порозуміння з оточенням.

Діалогічна взаємодія є тим простором, де відбувається апробація засвоєних норм. Старші дошкільники навчаються не просто обмінюватися інформацією, а слухати співрозмовника, дотримуватися черговості висловлювань, виявляти емпатію та повагу через мовленнєвий етикет. Взаємодоповнення цих підходів дає підставу розглядати формування культури мовлення як цілісний процес, що поєднує лінгвістичний, психологічний та соціальний аспекти. Синтез традиційних методик навчання грамоти та розвитку зв'язного мовлення з новітніми підходами до екологізації освіти забезпечує формування гармонійної мовної особистості, здатної до конструктивної комунікації.

У контексті викликів сьогодення, пов'язаних із домінуванням віртуального середовища, роль живого спілкування у закладі дошкільної освіти стає дедалі вагомішою. І. Данильченко зауважує, що цифровий простір часто обмежує комунікацію з однолітками, тому завдання вихователя полягає у створенні розвивального середовища, яке спонукає дитину до конструктивної взаємодії [3]. Формування мовленнєвої культури передбачає синтез інтелектуального, емоційного й естетичного потенціалу дитини, результатом чого є досягнення психічної цілісності. Отже, сучасні дослідження доповнюють одне одного, окреслюючи шлях від професійної майстерності педагога до використання багатства фольклорних традицій у вихованні мовної особистості.

Реалізація завдань щодо формування культури мовлення вимагає глибокого розуміння природи мовленнєвої діяльності як складної саморегульованої системи. Важливою умовою ефективності цього процесу в закладах дошкільної освіти постає забезпечення єдності когнітивного та лінгвістичного розвитку. Мовлення є інструментом структурування досвіду, тому його культура відображає якість інтелектуальних операцій, які здійснює дитина під

час осмислення навколишньої дійсності [4, с. 22]. У старшому дошкільному віці цей зв'язок стає особливо тісним, оскільки відбувається інтенсивне оволодіння складними синтаксичними конструкціями й абстрактною лексикою. Педагогічна стратегія має будуватися на засадах партнерства, де дорослий виступає не транслятором сухих правил, а фасилітатором живої комунікації.

Особливе місце в системі формування мовленнєвої культури посідає етичний аспект, який інтегрується в повсякденну життєдіяльність вихованців. Засвоєння етикетних форм спілкування відбувається найефективніше через ігрові ситуації, які імітують реальні соціальні зв'язки [4]. Водночас виховання культури мовлення передбачає розвиток здатності до лінгвістичної рефлексії, коли дитина починає усвідомлювати доречність використання тих чи тих висловлювань залежно від мети спілкування. Це узгоджується з позицією Н. Гавриш, яка наголошує на необхідності залучення дошкільників до аналізу мовних відтінків у художніх творах, що сприяє розвитку чуття мови та виразності мовлення [2].

В умовах війни психолого-педагогічні умови формування культури мовлення доповнюються вимогою створення безпечного комунікативного середовища. Мовлення у цей період виконує терапевтичну функцію, допомагаючи дитині вербалізувати власні емоції та знижувати рівень тривожності. Чіткість і впорядкованість мовлення дорослого під час війни виступає чинником емоційної стабілізації для вихованців, оскільки впорядковану мову дитина сприймає як ознаку контрольованості та безпеки зовнішнього світу. Розвиток культури спілкування у такому контексті стає формою виховання резильєнтності, де володіння мовою забезпечує дитині можливість конструктивно взаємодіяти з соціумом навіть у стресових обставинах.

Теоретичний аналіз проблеми дає підставу стверджувати, що формування культури мовлення є динамічним процесом, який постійно збагачується новими змістовними компонентами. Взаємодоповнення підходів вітчизняних та зарубіжних науковців дає змогу вибудувати комплексну модель мовленнєвого розвитку, де культура слова поєднується з високим рівнем емпатії та соціальної відповідальності. Подальше вивчення механізмів вербалізації досвіду старшими дошкільниками відкриває перспективи для розробки інноваційних методик, що сприятимуть гармонійному становленню особистості дитини як носія високої мовної культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борова В. Використання моделювання в педагогічному коригуванні звукової культури мовлення дітей старшого дошкільного віку. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2022. Вип. 6. С. 3–8.
2. Гавриш Н. Мовленнєво-творча діяльність дітей на етапі дошкільного дитинства: технології підтримки. *Мистецтво та освіта*. 2021. Вип. 1. С. 34–39.
3. Данильченко І. Культура мовлення як складник формування комунікативної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки*. 2024. Вип. 3. С. 42–49.
4. Тарашевська О., Цісар І. Комунікативна культура вихователя – запорука духовного та мовленнєвого зростання дошкільника. *Імідж сучасного педагога*. 2015. № 6. С. 21–24.

Софія ДУДИЧ
(Дрогобич)

РОЗВИТОК ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сьогодні особливого значення набуває створення цілісного гармонійного простору, де розвиток дитини відбувається через природні для її віку форми життєдіяльності. Діалогічне мовлення постає фундаментальним складником соціалізації, що забезпечує повноцінну взаємодію суб'єктів освітнього процесу. Використання ігрової діяльності як пріоритетного інструментарію дає змогу забезпечити органічну інтеграцію мовленнєвих навичок у структуру особистісного становлення. Це зумовлює необхідність переосмислення методичних підходів до стимулювання вербальної активності вихованців закладів дошкільної освіти, враховуючи виклики сьогодення та потребу в гармонізації розвитку індивіда.

Теоретичне осмислення феномену діалогічного мовлення в межах сучасної психолого-педагогічної науки потребує глибокої детермінації ігрової діяльності як фундаментальної умови становлення комунікативної особистості. О. Літовченко розглядає